

S:t Petersburg – Kvarken – Berlin, varför inte?

RECENSION BÖCKER

De tysta skotten i Kvarken

Mary-Ann Gröhn
Litorale 2006

▼ Under första världskrigets stormiga år lyckades Finland bli fritt från den ryska björnens struptag tack vare hjälp från det kejserliga Tyskland. Varken det ryska eller det tyska imperiet överlevde kriget. Men Finland fanns kvar och existerar ännu som EU-land, åtminstone.

Det har skrivits hundratals historieböcker på svenska om hur Finland blev självständigt och ännu finns det mycket kvar att berätta och belysa. Det visar det senaste tillskottet, "De tysta skotten i Kvarken. Episoder från 1900-1918 från Vasa skärgård" av Mary-Ann Gröhn på förlaget Litorale. Boken varvar personhistoria och lokalhistoria med tidsskildringar från början av 1900-talet via storstrejk och allmän rösträtt till jägarörelsen och vårt frihets- och inbördeskrig.

I texten ingår också äldre och yngre dokument från krig och

rättegångar, samtida skildringar och senare gjorda intervjuer. För forskningen hade det varit nyttigt med källförteckning och personregister.

Ibland har man en, kanske oriktig, känsla av att författaren av hänsyn till grannarna inte vill att allt skall berättas. Det handlar ju om tider då folket var splittrat. Att ha varit så kallad "ryssvän" eller tjänat två "herrar" var mindre hedrande, när de fosterländska eller "tyskvännerna" tog hem spelet.

Men det fanns, åtminstone efter vinterkriget, en tolerans mot dem som hört till det andra läget och antagligen långt tidigare: Om en mördad "ryssvän" hörde jag följande omdöme: "Inte var han en så stor skurk att han borde ha blivit skjuten." Då var Eugen Schaumans handling av helt annan klass, den har väl aldrig ifrågasatts.

För den som inte känner de lokala förhållandena så bra är Mary-Ann Gröhns skildring av personer och familjer, inte minst kvinnorna och deras roll, mycket intressant. Under författningens kampens år var kvinnorna mera involverade då männen var verk-

samma hemma och inte borta vid fronten – jägarna undantagna, förstås. Gendarmer, soldater och den egna ordningsmakten hälsade på titt och tätt och husundersökningarna var besvärliga.

Nog kunde kvinnorna visa vad de ansåg om myndigheternas brott mot hemfriden, kan Gröhn berätta.

Aktivisterna var många. Rörelsen hade fått sin början i studentvärlden och i akademiska kretsar. Det fanns präster i den evangelisk-lutherska kyrkan, som engagerade sig i motståndsrörelsen, prosten Hedberg och en Bäck nämns.

Bland Vasajuristerna var Harald Boucht den ledande kraften, bland journalisterna Vbl:s Edvin Sundqvist, som med sin skandinaviska framtoning skulle utvecklas till antifascist under fascismens årtionden. Dessa herrar, Hedberg, Boucht och Sundqvist, hörde till den svensksinnade studentföreningen U V ("Uleåborgare och Vasaiter"), där också Harry Schauman var medlem.

Bland läkarna fanns det många före detta studentaktivister, bland annat Ernst V Knape, som också

var författare. Slakten von Essen nämns i samband med jägarörelsen, som blev en folkrörelse i stil med brandkårer och skyddskårer. Rekryteringen till jägarna i Tyskland lyckades bäst i Kvarkenområdet, får vi veta i boken. En jägarkommun var också Vörå. Gröhn skriver om de problem som jägarna hade i Tyskland. För fria österbottningar var den preussiska disciplinen fänig. En del fick byta ut kaserngården mot arbetsläger, där förhållandena inte alls var bättre och sjukdomar grasserade.

Gröhn låter oss förstå att alla Tysklandsfarare inte blev jägare eller "sprängningskommandon". Finländare togs också in i den tyska marinen bland annat för spaningsuppdrag. Dessa uppdrag verkar ha varit mera omfattande än vi har vetat.

Tyskarna behövde också lotsar, den mest kända lotsen var Karl Erik Rönnholm. På honom berodde kanske hela Finlands självständighet!

Många av de jägare som var hemligt verksamma i Österbotten, till exempel Kekoni och Einar Wickmann, blev kända jägargeneraler. Kekoni var Man-

nerheims adjutant och Vihma som Wickmann senare hette, stupade 1944 vid Viborg. Han hörde till samma släkt som V K E Wickmann, seminariedirektorn i Nykarleby, en första stundens aktivist som grundade föreningen U V kort efter mordet på Alexander II år 1881.

Att våra aktivister sökte hjälp mot ryssen i Tyskland var väl inte så underligt. Ryssar och tyskar konkurrerade om våldet över Östersjöområdet. När Nikolaj II inte kunde garantera Finland: fri- och rättigheter, var det bara att vända sig till kusinen i Berlin, Wilhelm II. Från Berlin fick vi hjälp 1915-18 och på nytt 1941-44, särskilt det sista året 1944, när vi hade det som svårast.

Vår historia har skrivits av infanterister. Bland annat förlaget Litorale visar med flera intressanta böcker att vår historia inte är främst skogarnas utan kusternas historia. Också virket måste ut till kusterna! Fortsättning följer, förhoppningsvis. En bok för den som är intresserad av vår närhistoria.

GUNNAR HÅRD

RÄTTELSE

▼ I min recension (Vbl 13.6) av M-A Gröhn, "De tysta skotten i Kvarken" var jägaren E Wickmanns namn felstavat. Felet var mitt, i boken är namnet rätt.

GUNNAR HÅRD